

over Husmændenes Koner, som malke. At de med Ret til at blive boende i deres Huse skulde kunne nægte at arbejde, tror jeg rigtignok, er noget, som man fra Landbrugets Side maa være betænkelig ved og fraraade.

Jeg gaar dernæst over til Erstatningsparagrafferne. Det er, synes jeg, en ensidig Maade, hvorpaa disse bestemme Erstatningskravene, idet det nemlig udelukkende er Husmanden, der har Ret til at fordrø Erstatning. Der er i hele Lovforslaget ikke med et eneste Ord omtalt, at omvendt Husbonden kunde tænkes at have en Erstatningsret over for ham. Deri synes der mig at ligge en Begyndelse til en Indskrænkning af Ejernes Ret over deres Jorder. I ethvert Tilfælde kan det betegnes som et Skridt hen imod en Indskrænkning af hans Næringsfrihed, hvad der strider mod Grundlovens § 83. Dernæst stille Erstatningsreglerne ikke den Betingelse, at de foretagne Forandringer skulde have været nødvendige. Der kan med Ret til Erstatning foretages enhver som helst Forandring, der overhovedet er mulig baade med Hensyn til Jord og Bygninger. Disse Forandringer skulde blot erkendes for at være Forbedringer, hvilket altsaa er tilstrækkeligt til, at en Mand kan foretage dem endog imod Ejers Villie, for bagefter at fordrø Erstatning for dem hos Ejeren. Det er ikke engang en Betingelse, at denne virkelig faar et til Erstatning svarende Ækivalent, at Forbedringen altsaa er en saadan, som forøger Husets Værdi i Forhold til Erstatningssummen. Der forlanges kun, at den uomtvisteligt skal have forøget Husets almindelige Handelsværdi, men hvor meget og i hvilket Forhold staar der ikke noget om. Det kan meget let hænde, at Ejeren for en Forbedring, som Husmanden anser for nødvendig, kommer til at betale 500 Kr., medens den maaske i Virkeligheden i Handel og Vandel ikke er mere end 100 Kr. værd. Alt overlades til hans Skøn og til den for Tiden almindelige Mening om, hvad der er Forbedring eller Ikke-Forbedring. Husmanden skal endvidere have Erstatning for nyttige og hensigtsmæssige mindre Grundforbedringer som Mergling, der dog ikke er nogen mindre Forbedring — det kan være en stor Historie —, omfattende Udgravninger, Brøndsætning, Hegning o. s. v., kort sagt for alt, hvad der kan bidrage til at forbedre et Landbrug. Fremdeles tilkommer der ham samme Ret, naar han ved Aflevering af Huset bevislig har nedlagt mere eller kostbarere Saasæd eller Frø i Jorden,

end der er overleveret ham. Man kunde her fristes til at sige: hvorledes skal det bevises, og hvorledes skal Sæden staa ved Afleveringen? Naar der i en Mark er nedlagt kostbarere Rugsæd fra Udlandet eller Stamsæd, og den staar saa slet om Foraaret, at man maa harve og pløje den om, skal saa Husmanden have Erstatning for den Merudgift, han har haft ved denne Foranstaltning, som dog vitterligt er falden daarligt ud? Hele Erstatningskravet er endelig afhængigt af, at Husmanden erhverver Ejers skriftlige Anerkendelse eller lader en Synsforretning foretage, men den Synsforretning, som blev foretaget ved Overleveringen af Stedet til vedkommende Mand, maa dog være fuldtud tilstrækkelig. Det er ikke noget lille Apparat, der maa sættes i Gang for at beskrive Huslodderne paa den indgaaende Maade, som det sker i saadanne Synsforretninger; og man maa erindre, at alt, hvad der ikke bliver anført som værende til Stede, en Gang med Tiden vil kunne fordres erstattet. Denne autentiske Beskrivelse maa være en tilstrækkelig Hjemmel for Husmanden til at foretage alle disse Ting. Der staar ikke, at han skal konstatere den mangelfulde Tilstand, han skal kun konstatere, hvorledes Tilstanden er i Øjeblikket, og saa skal han gøre en skriftlig Anmeldelse til Ejeren. Derefter kan han foretage alt, hvad han vil, endnu i samme Aar. Et forunderligt Udslag faar denne Regel i det, der blev nævnt af det ærede 6te Medlem for 2den Kreds (Danneskjold-Samsø), og som jeg vil præcisere en lille Smule nærmere. Det er ikke alene med Hensyn til Bygningerne, at Brugeren det sidste Aar, inden han opsiger Lejeforholdet, kan gøre, hvad han vil, men han kan vitterlig efter sit eget Skøn arbejde paa Jorden for sin Husbonds Regning, men mod sin Husbonds Villie og dog forlange fuld Erstatning. Der staar ikke et eneste Ord, der taler derimod. En Mand kan f. Eks. finde, at det vilde være behageligt at have Hjemmearbejde. I saa Fald kan han det sidste halve Aar, inden han gaar fra Fæstelodden, ganske rolig dræne den paa Husbondens Regning; naar han blot lægger Regningerne frem, skal han baade have Arbejdet og Materialerne betalt. Jeg drager dette frem som den yderste Konsekvens af, hvad han kan gøre det sidste Aar imod sin Husbonds Villie. Det kan dog aldrig være rigtigt. Med Hensyn til Erstatningsparagrafferne i deres Helhed forekommer det mig altsaa, efter hvad jeg har set, at der ingen Grund er til at vedtage dem.